

Hans Majestæt Kongens tale til 66de ordentlige Storting ved dets aapning.

Hr. præsident, mine herrer repræsentanter.

Naar folkets repræsentanter nu optar sit arbeide, vil jeg uttale det ønske, at det maa lykkes Stortinget til gavn for fædrelandet at løse de mange og vigtige opgaver, som under disse alvorlige tider melder sig.

Den paagaaende krig medfører store vanskeligheter ogsaa for de nøitrale magter, og disse vanskeligheter synes at bli stadig større. Regjeringen har bestræbt sig for at iagtta en streng nøitralitet til alle sider. Det har imidlertid ikke kunnet undgaaes, at der paa grund av interessemotsætninger er opstaat uoverensstemmelser mellem Norge og krigførende magter. Regjeringen, som herunder har fundet en betryggelse i at kunne raadføre sig med Stortingets tillidsmænd, har flere ganger i løpet av høsten sammenkaldt Stortingets præsidentskap samt førerne for de forskjellige politiske grupper til raadslagning. Denne ordning er dog neppe helt tilfredsstillende, og det bør derfor komme under overveielse, at der av Stortinget vælges en komité, som kan tilkaldes til raadslagning med Regjeringen i vigtige spørmaal.

Arbeidet for at beskytte vort næringslivs interesser ved at avverge farer og søke fjernet eller innskærket de hindringer, som det har været utsat for, har ogsaa i det forløpne aar paagaat under iagttagelse av streng nøitralitet til alle sider.

I henhold til den beslutning om samarbeide mellem de nordiske riker, som fattedes paa kongemøtet i Malmø i december 1914, avholdtes der i Kjøbenhavn i dagene 9—11 mars 1916 og i Kristiania i dagene 19—22 september 1916 møter mellem de tre lands ministerchefer og utenriksministre. Møterne, som har tjent til yderligere at befæste det gode forhold mellem de tre riker, har git nyt uttryk for ønsket om opretholdelsen av en lojal og upartisk nøitralitet. I erkjendelse av den betydning, samarbeidet mellem rikerne hadde baade for nutid og fremtid, var man enig om, at nye møter mellem repræsentanter for landene burde holdes saa ofte, forholdene maatte gjøre det paakrævet eller ønskelig.

Den norske, den danske og den svenske regjering har efter forhandlingene sig imellem latt sine legationer tilstille regjeringene i de krigførende land noter om tilslutning til præsident Wilsons forslag til de krigførende land med sigte paa at lette foranstaltninger til fremme av en varig fred.

Statens Provianteringskommission og derpaa det nu oprettede Provianteringsdepartement har fortsat virksomheten med at skaffe landet mat og andre fornødenhetsartikler.

Der er av staten indkjøpt betydelige mengder av korn, mel, sukker, kjøt, flesk, poteter m. v.

Den almindelige dyrtid, som fremdeles hersker paa grund av krigen, og spørsmål om at tilveiebringe nødvendige forsyninger og forraad er stadig gjenstand for Regjeringens oppmerksomhet, — derunder ogsaa spørsmålet om at fastsætte bestemte rationer for enkelte varesorter. Forslag om forholdsregler mot dyrtiden og tilveiebringelse av midler til dette øiemed vil ogsaa iaar bli forelagt Stortinget.

Landets næringsveier har i det forløpne aar i det hele tatt git et godt, omend ujevnt utbytte.

Jordbruket har git et godt middelsaars utbytte. Da imidlertid jordbruksnæringen under de nuværende usikre forhold i særlig grad paakalder statsmagtenes oppmerksomhet, har Regjeringen fundet ogsaa iaar at burde yderligere støtte denne ved foranstaltninger sigtende til at skaffe kunstgjødsel og kraftfôr til overkommelige priser.

Skogbruket har hatt et meget godt aar. Tømmerprisene, som allerede ved utgangen av 1915 var steget til en høide som aldrig før, har i 1916 fortsatt at stige meget betydelig.

Skibsfarten har paa grund av krigsforholdene hatt en høi, omend noget vekslende fragtkonjunktur. Paa den anden side har utgiftsstigningen været meget sterk, navnlig har krigsforsikringsutgiftene vokset betydelig paa grund av det store antal skibe, som er sænket.

Fiskerierne har i det forløpne aar git særdeles gode inntægter, men fordyrelsen paa garn, kul og alle slags forbruksgjenstande har gjort et sterkt skaar i nettoutbyttet. I samme retning har ogsaa virket de økende vanskeligheter med at tilveiebringe de nødvendige redskaper.

Vort lands industri har arbeidet under meget forskjelligartede vilkaar, enkelte grene — spesielt inden eksportindustrien — har git et godt utbytte, mens andre har hatt store vanskeligheter bl. a. med tilførselen av raastoffe.

Handel og omsætning har delvis været hemmet ved de forhold, som krigen har skapt, men antages dog at ha git et tilfredsstillende utbytte.

Arbeidsforholdene har været meget gode og arbeidsledigheten usedvanlig liten og utover høsten saagodtsom ingen. De store arbeidskonflikter, som i aarets begyndelse førte til arbeidsoppsigelse i en række store arbeidsgrener, blev ved hjelp av den av Stortinget vedtagne voldgiftslov ordnet, og siden juli har der ikke været nogen nævneværdig forstyrrelse av arbeidsmarkedet. Det er under de for tiden raadende vanskelige arbeidsforhold forutsetningen, at arbeidsdriften ved statens anlæg ikke forceres, og at der ikke optages nogen uøkonomisk konkurranse om den forhaandenværende arbeidskraft.

Likesom i 1914 og 1915 har der i 1916 været organisert et etter den krigspolitiske situation avpasset nøytralitetsvern, der i det forløpne aar, likesom i de forutgaaende, har løst sin oppgave paa anerkjendelsesværdig maate. Tjenesten har i den utstrækning, forholdene har tillatt, været bestridt for hærens vedkommende av ordinært ekserserende avdelinger, for flaatens vedkommende av ordinært indkaldt mandskap. Alt flaatens materiel har været utrustet til denne tjeneste. Nærmere meddelelse om de forføininger, som er truffet til sikring av nøytraliteten, vil bli forelagt Stortinget til godkjendelse.

Landets krigsberedskap er i størst mulig utstrækning søkt styrket gjennom anvendelsen av de midler, som har været stillet til Regjeringens raadighet. Der vil ogsaa iaar

bli Stortinget forelagt forskjellige forslag sigtende til ved ekstraordinære foranstaltninger yderligere at styrke land- og sjøforsvaret.

De forskjellige statsindtægter har gitt et meget tilfredsstillende utbytte, og statsregnskapet for forrige termin er oppgjort med et meget stort overskud, som dog ikke vil være tilstrækkelig til at dekke de mange ekstraordinære utgifter.

Der vil særlig av hensyn til de betydelige utlæg til innkjøp av livsfornødenheter bli Stortinget forelagt forslag om yderligere bemyndigelse til optagelse av statslaan.

Utgiftene i det statsbudget, som forelægges Stortinget, viser en usedvanlig sterk stigning som følge av de raadende ekstraordinære forhold. Indtægtene har imidlertid ogsaa kunnet ansættes med betydelig høiere beløp end tidligere.

Der vil bli forelagt Stortinget forslag om forhøielse av lønningerne for en række av offentlige tjenestemænd. Hertil er der paa budgettet avsatt et betydelig beløp.

Av lovforslag, som agtes fremsatt i denne session, skal anføres:

Om sognemøter og sogneraad med almindelig stemmeret for statskirkens medlemmer og ændringer i lovgivningen angaaende prestenes lønninger samt i lov om folkeskolen paa landet for yderligere at forbedre lærernes avlønning.

Om forskjellige forandringer i de gjældende almindelige skattelove, om aldersgrænser for offentlige tjenestemænd, om stempelavgift av dokumenter (kodifikation av stempellovgivningen).

Om uførhets- og alderstrygd for det norske folk.

Ny almindelig rusdriklov, love om industrielt hjemmearbeide, om egteskaps indgaaelse og opløsning, om avslutning av avtaler, fuldmagt og ugyldige viljeserklæringer, om Norges Landbrukshøiskole, om forbud mot ødelæggelse av myr, om kamp mot ugræs, om bygdenes utnyttelse av sine bruksrettigheter til beite, fiske, jakt og fangst m. v. i statens almenninger.

Jeg ber Gud signe Stortingets gjerning, og erklærer herved Norges 66de ordentlige Stortings forhandlinger aapnet.

Git paa Kristiania slot den 11te januar 1917.

Haakon.

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.

Hans Majestæt Kongens beretning til Stortinget om rikets tilstand og bestyrelse i den tid, som er forløpet, siden forrige beretning blev avgitt.

Vi Haakon, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Overensstemmende med rikets grundlov skal Hans Majestæt herved meddele det nu forsamlede Storting beretning om rikets tilstand og bestyrelse i 1916.

De vanskeligheter, som ved den europæiske krig er paaført vor utenrikske handel og skibsfart, har i 1916 yderligere øket. Dette har medført, at de næringsdrivende, vel i end større utstrækning end i krigens første aar, har søkt Utenriksdepartementets bistand til avhjælpelse av disse vanskeligheter. For at sikre tilførsler av varer og raamaterialer er der av forskjellige brancher inden vor industri og handel sluttet avtaler med den britiske regjering. Utenriksdepartementet har ydet veiledning og støtte under de forhandlinger, som har paa-gaatt i anledning av disse avtaler. Med sikring av landets tilførsler for øie er der ogsaa i det forløpne aar utfærdiget nye utførselsforbud. Enkelte økonomiske forhold er gjort til gjenstand for speciel ordning mellem den norske regjering og fremmed regjering. Handels-, Industri- og Sjøfartskomiteen, som nedsattes i 1914, har bistaaet regjeringen i de spørsmaal, som har staaet i forbindelse med sikringen av landets tilførsler og med utførselsforbudene.

Der er overensstemmende med bevilgning, git av Stortinget, inden Utenriksdepartementet opprettet et eget kontor for behandlingen av traktatpolitiske saker vedrørende handel og skibsfart.

Restaureringsarbeidet i Trondhjems domkirke har været fortsatt i langskibet.

Nye reviderte utgaver av den norske kirkes alterbok og tekstbok er under forberedelse og vil antagelig kunne utgives i en nær fremtid. Til granskning av alterbokens liturgiske del er nedsat en komite.

Oplysningsvæsenets Fond og de øvrige kirkelige fond er fremdeles i fremgang.

Antallet av de for Høiesteret henstaaende upaadømte saker, som ved begyndelsen av 1ste session 1916 var 727, nemlig 8 kriminelle, 1 vergemaalssak og 718 civile saker, utgjorde ved utgangen av 1916 611, nemlig 4 kriminelle, 1 vergemaalssak og 606 civile saker.

Utgifterne ved undersøkelser av lovovertrædelser m. v., som i budgетterminen 1914—15 utgjorde ca. kr. 995 000,00, har i budgетterminen 1915—16 andraget til ca. kr. 1 047 000,00.

Det daglige middeltal av fanger i landsfængslene har i budgетterminen 1915—16 været 427 mot 412 i forrige termin. I kreds-fængslene og de større hjelpefængsler har det daglige middeltal i 1915—16 været 386 straffanger og 227 varetægtsfanger mot henholdsvis 359 og 197 i foregaaende termin.

Arbeidsforholdene har været meget gode og arbeidsledigheten usædvanlig liten i 1916.

Utover høsten har der saagodtsom ingen arbeidsledighet været.

Aaret begynte med en større konflikt i bergverkenne, og denne etterfulgtes av opsigelser inden hele jernindustrien og enkelte andre store bedrifter. Da det ikke lykkedes at faa tvistighetene løst, og det hele truet med at resultere i en almindelig arbeidsstans, blev der vedtat en voldgiftslov, hvorefter samtlige opstaaede tvistigheter blev avgjort gjennem offentlig voldgift. Arbeidsro blev derved gjenoprettet, og siden juli maaned har ingen nævneværdige forstyrrelser fundet sted.

Dyrtiden har virket langt mere trykkende i 1916 end i 1915. Den almindelige prisstigning var voldsom fra aarets begyndelse indtil utgangen av juli maaned. Derpaa holdt prisnivaæet sig nogenlunde uforandret i ca. 3 maaneder; men fra oktober til november kan atter konstateres en almindelig prisstigning paa nogen faa procent. Fra juli 1914 til november 1916 er stigningen i de samlede leveomkostninger for en arbeiderfamilie beregnet til ca. 55 pct. Denne beregning er utført under forutsætning av uforandret forbruk. I virkeligheten har imidlertid dyrtiden medført betydelige indskrænkninger og omlægninger av forbruket.

Drukkenkapen er i 1916 steget sterkt i en række byer, og opgaverne over drukkenkapsforseelser viser, at den offentlige drukkenkap har naadd et større omfang end før krigen.

De foreliggende opgaver over skatteligningen for 1916—17 viser en overordentlig sterk stigning av formue og indtægt saavel i bygdene som i byene; men den fordeler sig ikke like jevnt over landet. Ialt steg den antagne indtægt i bygdene med ca. 20 pct. og i byene med 47 pct. Denne stigning betegner dog ingen tilsvarende bedring i befolkningens økonomiske kaar, idet prisnivaæet er gaat saa sterkt i veiret.

Indskuddene i landets sparebanker økedes i 1915 med 86,7 mill. kr. og i de private aktiebanker med 225,2 mill. kr. I 1916 har stigningen fortsatt i en endnu høiere grad. I 55 større aktiebanker og sparebanker kan der saaledes fra 1ste januar til 31te oktober paavises en forøkelse av 95,8 mill. kr. i folioindskuddene og 459 mill. kr. i andre innskud.

Beløpet av offentlige emissioner gik i 1915 overordentlig sterkt op, særlig for skibs- og industriaktier. I det forløpne aar har denne bevægelse fortsatt.

Norges Banks guldbeholdning er steget fra 131,9 mill. kr. ved aarets begyndelse til 213 mill. kr. pr. 15de december.

Norges Banks diskontosatser var: 5½ pct. til 10de mai, 5 pct. til 28de mai, 4½ pct. til 17de oktober, 5 pct. til 8de november og siden 5½ pct.

Utvandringen, som i 1914 utgjorde 8 522 og i 1915 4 572, har i 1916 antagelig utgjort ca. 5 500.

Norges hjemmehørende folkemængde, som ved begyndelsen av 1916 er beregnet til 2 512 085, anslaaes ved utgangen av september at være steget til 2 533 114.

Sundhetstilstanden har i aaret 1916 været mindre god end i 1915. Av de viktigste epidemiske sykdomme har særlig meslinger hat stor utbredelse inden landet, tyfoidfeber (paratyfus), cerebros spinalmeningit og difteri (croup) viser, sammenlignet med forrige aarsperiode, adskillig forøkelse i de anmeldte angrepnes antal; for byenes vedkommende er det samme ogsaa tilfældet med influenza og den akute diarrhoe. Tilbagegang viser den akute poliomyelit, skarlagensfeber og kikhoste.

Dødelighetsforholdet for hele riket synes etter de foreløbige opplysninger derom, som har kunnet erholdes fra det Statistiske Centralbyraa, at stille sig likesaa gunstig som for de nærmest foregaaende 6 aar.

Arbejderbruk- og Boligbanken har i 1916, for hovedsættet pr. 30te december og for laanekontorene pr. 30te november, udbetalt pantelaan til samlet beløb kr. 4 422 900,00.

Banken har i 1916 ikke optat noget serielaan.

Derimot har Den Norske Stats Smaabruk- og Boligbank utstedt en indenlandsk obligationsserie stor kr. 20 000 000,00, hvorav ca. kr. 8 000 000,00 er avhændet.

Siden forrige beretning er der meddelt stadfæstelse paa 94 offentlige stiftelser eller legater med en samlet kapital av kr. 3 538 303,64.

Til trods for de farer og vanskeligheter, fiskeribedriften har hat at kjæmpe med under verdenskrigen, kan aaret 1916 regnes som det bedste aar, de norske fiskerier hittil har hat.

Torskfiskerierne har i 1916 tilsammen git 51,4 mill. stkr., hvilket — tildels — vistnok er betydelig mindre end i de 7 foregaaende aar, men større end i noget tidligere aar før 1909. Av aarets samlede utbytte falder 11,23 mill. stkr. paa vinter- og loddefisket i Finmarken, 14,4 mill. paa fisket i Lofotens opsynsdistrikt og 11,9 mill. paa Romsdalsfisket.

Prisen var derimot saavel paa fisken som biprodukterne betydelig høiere end i noget tidligere aar, hvorfor værdiutbyttet — tiltrods for at partiet er mindre end i de foregaaende aar — vil bli meget større end nogensinde. Det vil antagelig dreie sig omkring 75 mill. kr., mot ca. 35 mill. kr. i 1915 og 27,5 mill. kr. i aarene 1911—14.

Aarets storsildfiske indbragte 639 953 maal til en værdi av ca. 31,3 mill. kr. De tilsvarende tal for aarene 1914 og 1915 var henholdsvis 220 000 maal til en værdi 3,2 mill. kr. og 508 000 maal til værdi 6,4 mill. kr.

Vaarsildfisket gav 950 820 maal mot 700 700 maal i 1915 og gjennemsnitlig 739 150 maal

i aarene 1911—15. Prisene var overmaade høie, og det samlede værdiutbytte anslaaes til ca. 39,8 mill. kr. mot 6,5 mill. kr. i 1915 og 2,5 mill. kr. i 1914.

Fetsildfisket fra begyndelsen av juli til omkring 24de december utviser en totalfangst av ca. 184 000 maal mot 450 000 maal i 1915 og 483 874 maal i 1914. Værdiutbyttet antages for 1916 at dreie sig om ca. 5 mill. kr. mot 13,3 mill. kr. i 1915 og 5,3 mill. kr. i 1914.

Brislingfisket var i juli maaned nogenlunde bra utenfor Stavanger amt; men forøvrig var utbyttet i det store og hele daarlig.

Av de anførte tal vil det sees, at der i 1916 er blit utbetalt de norske fiskere ca. 100 mill. kr. mer end i 1914 og 1915, som jo ogsaa regnedes for meget gode aar. I denne betydelige merindtægt maa der dog gjøres et betraktelig fradrag, naar hensyn tages til den overordentlig sterke stigning, som samtidig har fundet sted i prisene paa de for fiskeribedriften nødvendige artikler.

Utenrikshandelen viser en sterk opgang, delvis fordi de omsatte varemængder er øket, men fornemmelig paa grund av de forhøiede priser. Saaledes gik indførselen av fremmede varer op fra 567 mill. kr. i 1914 til omkring 865 mill. kr. i 1915. Stigningen falder væsentlig paa en række levnetsmidler og produktionsfornødenheter.

Mens tilførselen av de fra utlandet importerte artikler saaledes har medført sterkt forøkede utgifter, er paa den anden side eksporten ogsaa gaat sterkt op. Der eksportertes av norske varer i 1914 for 394 mill. kr., men i 1915 var værdien gaat op til omkring 659 mill. kr. Stigningen falder paa fisk og fiskevarer, trællest, cellulose og trømasse, papir, malm og metaller, produkter av den kemiske industri og forskjellige andre utførselsartikler.

Om handelsomsætningen med utlandet gjælder for det forløpne aar i almindelighet væsentlig det samme som for 1915. Antallet av indenlandske og utenlandske eksport-

forbud for vigtige handelsartikler er fremdeles øket, og krigens fortsatte gang har lagt stadig nye vanskeligheter iveien og voldt nye forstyrrelser.

Importvanskelighetene har saaledes været langt mere følbare og vidtrækkende end i 1915.

De enorme fragter og høie eksportpriser har vistnok fremdeles bevirket, at balancen med utlandet stiller sig gunstig. Men denne gunstige stilling turde dog delvis være mere tilsyneladende end virkelig, da den hænger sammen med utilstrækkelig import, først og fremst av en række vigtige produktionsfor-nødenheter.

I de første kvartaler av 1916 har utførselen av tørfisk og klipfisk været mindre end i tilsvarende tidsrum 1915. Derimot har eksporten av saltet sild været litt større og av saltet fisk betydelig større. Eksportpriserne for alle slags fiskevarer var enestaaende høie.

Av skaaret og høvlet last utførtes en god del mindre i aarets 11 første maaneder end i samme tidsrum 1915, av rund last, (væsentlig props) derimot betydelig mere.

Om de vanskeligheter, industrien har hat at kjæmpe med, kan i det væsentlige ogsaa siges det samme, som er sagt i beretningen for 1915. Kun skal her tilføies, at vanskelighetene med at skaffe raastoffe og halvfabrikata er tiltat og situationen forsaavidt forværret i 1916. Paa den anden side har den stadig rikeligere kapitaltilgang, udmerkede avsetningsforhold og høie eksportpriser git stadig økede kræfter til at overvinde vanskelighetene. Industrien kan derfor trods alt siges at ha hat et godt aar og gjort betydelig fremgang. Stillingen er dog forskjellig for de enkelte grener. I enkelte brancher har avsetningsvilkaarene været særdeles gunstige.

Utviklingen har været sterkt præget av initiativ og foretagsomhet. Mange nye bedrifter er startet, og mange utvidelser av ældre bedrifter har fundet sted. Av betydning har det ogsaa været, at forskjellige større bedrifter med utenlandsk kapital er kommet over paa norske hænder.

Det bør dog forøvrig her tilføies, at der i aaret løp har gjort sig gjældende en tiltagende og følelig mangel paa arbeidskraft, som i nogen grad har virket hemmende paa utviklingen.

Ved utløpet av aaret 1916 stod indført i rikets skibsmatrikel 2 226 dampskibe paa 2 212 401 brutto registerton, 797 seilskibe paa 490 172 brutto ton og 499 motorfartøier paa 49 378 brutto ton, ialt 3 522 fartøier med 2 751 951 brutto registerton. De tilsvarende tal pr. 31te december 1915 var: dampskibe 2 254 med 2 159 295 ton, seilskibe 885 med 571 367 ton, motorfartøier 347 med 25 729 ton, ialt 3 486 fartøier med 2 756 391 ton. Der er saaledes indført i matrikelen 36 fartøier mere end der er ut-slettet. Tonnagen er derimot sunket med 4 440 ton.

Ved aarsskiftet var imidlertid av skibe, som vites tapt ved krigsforlis og ved sjøulykke, et antal av 124 fartøier med 156 517 bruttoton endnu ikke utslettet av rikets skibsmatrikel. Paa den anden side var ved aarsskiftet 40 i utlandet erhvervede skibe paa 39 610 tildelt midlertidig norsk nationalitetebevis uten endnu at være indført i skibsmatrikelen.

Efter dette utgjør det antal skibe av registreringspliktig størrelse, som seilet under norsk flag ved utgangen av aaret 1916, 3 438 med en samlet tonnage av 2 635 044 registerton brutto. I aarets løp er saaledes handelsflaaten formindsket med 48 fartøier paa 121 347 brutto registerton.

Den almindelige fragtstigning har ikke i noget tidsrum under krigen været saa vedvarende og voldsom som i de 5 første maaneder av 1916. Ved maanedsskiftet mai-juni var fragtene paa en række viktigere markeder gjennemgaaende 9—10 gange saa høie som før krigen. Saa kom omslaget (delvis som følge av de engelske tvangsbestemmelser om maksimalfragter m. v.), og fragtene sank til ut i oktober (vistnok gjennemgaaende med over 30 pct.). Senere har der atter været opgang, saa fragsat-serne ved juletider var naadd op igjen til omtrent samme høider som paa forsomme-

ren. Dette vil dog ikke si, at redernes nettofortjeneste er tilnærmelsesvis like stor nu som ivaar. Utgiftstigningen i det sidste halve aar har været kolossal; særlig er at merke krigsforsikringsutgiftene, som har vokset overordentlig sterkt paa grund av de overhaandtagende torpederinger utover høsten.

Den samlede optjente bruttofragt i utenriksfart, som i 1913 utgjorde 219 mill. kr. og i 1914 211 mill. kr., anslaaes ifølge skjønsmæssige beregninger fra kyndig hold til at ha utgjort ca. 600 mill. kr. i 1915 og til at naa op i en milliard i 1916.

Det later ikke til, at prisene paa tonnager og skibsaktiekurserne har været syndelig paavirket hverken av fragtnedgangen utover høsten eller av driftsutgiftenes enorme stigning. Mens fragtene faldt over 30 pct., gik aktiekurserne gjennemgaaende op med ca. 50 pct. Der kontraheres fremdeles til stadighet ny tonnager i utlandet (særlig U. S. A.). Ved slutten av aaret er der ialt avsluttet kontrakter om nybygninger paa ca. 1 200 000 d. w. ton., d. v. s. en tredjedel av vor nuværende tonnager. Dette har bl. a. paa grund av de enorme priser vakt betenkelighet.

Ved krigsforlis taptes i aarets løp 165 dampskibe paa tilsammen 246 020 br. reg. ton og 33 seilskibe paa 22 112 br. reg. ton. Forsikringssummen for disse skibe utgjorde 149,9 mill. kr. (Omtrent $\frac{2}{3}$ av den norske handelsflaates anslaaede værdi før krigen; nu anslaaes assuranceværdien til over 1200 mill. kr.). Disse 150 mill. kr. utgjør imidlertid ikke paa langt nær markedsværdien av de forliste skibe; alle seilskibe paa 4 nær samt 5 mindre dampskibe var dekket helt privat, og de fleste i Krigsforsikringen forsikrede skibe var tilløgsforsikret i private selskaper.

Av norske sjømand og fangstmænd er der i det forløpne aar gjennom norske konsulener i utlandet hjemsendt kr. 1 758 000,00 i opsparert hyre mot i 1915 kr. 1 278 000,00.

Den tilbakegang i postvæsenets indtægter, som fandt sted under den europeiske krigs første maaneder, er avløst av

ganske betragtelig stigning. I den indenrikske statsunderstøttede dampskibsfart har der paa grund av forholdene maattet bibeholdes endel innskærnkninger, forsaavidt lokalruterne angaar, mens det har været nødvendig med offentlig bidrag at igangssette flere ekstraruter i kystfarten nordpaa. Fragtene har maattet forhøies baade i lokalruterne og i kystruterne; desuagtet har man maattet yde en række ekstratilskud for i det hele at holde farten gaaende. Dampskibsruuten Bergen-Newcastle har ogsaa i det forløpne aar med ganske kortvarig undtagelse været underholdt med daglige turer og har fremdeles under den nuværende situation vist sig av stor betydning.

Trafikken ved statens telegraf- og telefonvæsen har været usedvanlig stor. Indtægtene har flytt rikelig ind.

Turist- og reisetrafikken har i det forløpne aar været meget stor, saavel hvad angaar indenlandske reisende som fremmede, særlig har der været usedvanlig mange svenske og danske turister. Trafikinstitusjonernes og hotellernes bruttoindtægter har gjennemgaaende været større end noget tidligere aar; men prisene paa forbruksartikler og levnetsmidler har været saa høie, at nettoavkastningen ikke har staatt i forhold dertil.

Jordbruket har i 1916 git et godt midtelsaars utbytte, og produkterne var gjennemgaaende av meget god kvalitet. Prisene har derhos været høiere end i noget tidligere aar. Imidlertid tiltar vanskelighetene for jordbruksproduktionen mer og mer. Saavel kunstgjødsel som kraftfôr fortsætter at stige i pris, samtidig som det blir værre og værre at faa tak i disse varer. Arbeidsforholdene er likeledes meget vanskelige. Fragthøsten gav et mindre godt utbytte.

Skogbruket har hat et meget godt aar. Tømmerprisene, som ved utgangen av 1915 var steget til en høide som aldrig før, fortsatte i aarets løp — især utover høsten — at stige meget betydelig. Man har dog hat store vanskeligheter med at skaffe nødvendig arbeids- og hestehjelp til tømmerdrifterne, og arbeidsprisene har været stadig

og sterkt stigende. Arbeidsforholdene i forbindelse med vanskeligheten ved at skaffe kul og koks fra utlandet har nødvendiggjort ekstraordinære foranstaltninger for at øke vedhugsten i landet. Man har saaledes med Stortingets samtykke tillatt ca. 1200 militære mandskaper anvendt til vedhugst i offentlige skoger, herunder indbefattet kommunale skoger og bygdealmenninger.

Husdyrbestanden har i 1915 været forskaanet for de farsotter, som ellers under krigen har vundet større eller mindre utbredelse i andre land.

Den i sin tid til anlæg av en veterinærskole paa Kontraskjæret indkjøpte tomt er nu solgt og kjøpesummen forbeholdt for en veterinærhøiskole efter Stortingets nærmere bestemmelse. Forslag i denne henseende vil bli fremmet, saasnart det forberedende arbeide er færdig.

Arbeidsdriften ved de av Stortinget bevilgede jernbaneanlæg samt vei-, havne-, vandforbygnings- og reguleringsarbeider er foregaat i det væsentlige overensstemmende med de for samme lagte planer og i det omfang, som de givne bevilgninger har tillatt.

Tryvandsbanen fra Holmenkollen til Tryvandsheiden i Aker er færdigbygget og aapnet for almindelig trafik.

De baner, som er aapnet for drift, utgjør pr. 30te juni 1916 ialt 3 176,5 km. Herav er 2 713,1 km. statsbaner og 463,4 km. privatbaner.

Indtægtene av Statsbanernes drift har i sidste driftsjaar fremdeles steget. Samtidig har imidlertid ogsaa utgiftene øket væsentlig, hvad der navnlig har sin grund i stigning i priser paa forbruksartikler og de betydelige nødvendige utvidelses- og forbedringsarbeider ved banerne, som har øket banernes laan.

I henhold til Stortingets beslutning av 13de mai 1914 er der nedsat en komite til revision av jernbaneløygivningen.

I henhold til Stortingets beslutning av 21de juli 1916 er kontrakt avsluttet med Kristiania kommune om fælles utbygning

av Mørkfos og Solbergfos. Arbeidet med kraftanlæg i Hakavikelven for Kristiania—Drammenbanens elektrisering er paabegyndt. Arbeidet med Tunhøvd reguleringsanlæg og planleggelsen av Nore kraftanlæg er fortsat.

Forsikringssummene for de i Norges Brandkasse forsikrede bygninger utgjorde ved begyndelsen av 1916 1891 millioner kroner. Denne forsikringssum er i aarets løp efter et foreløbig oppgjør steget med omkring 84 millioner kroner og antages den 1ste januar 1917 at utgjøre 1 975 millioner kroner.

Efter de hittil kjendte brandskader har Brandkassen bygningsavdeling i 1916 paa grund av de store brande i Bergen og Molde den 15de og 21de januar et underskud av kr. 11 400 000,00. Da imidlertid avdelingen ved utgangen av 1916 hadde et hoved- og reservefond paa tilsammen kr. 11 900 000,00, blir der ved utgangen av 1916 et reservefond stort kr. 500 000,00 foruten et ildsikringsfond og et avslagsfond paa tilsammen kr. 875 000,00.

Brandkassens løseavdeling hadde ved begyndelsen av 1916 forsikringer til samlet beløp ca. 28 millioner kroner, hvilken forsikringssum i aarets løp er steget med omkring 22 millioner til noget over 50 millioner kroner. Avdelingens inntægter av kontingent og reassuranseprovision har i aaret utgjort ca. kr. 98 500,00 og dens utgifter til bestyrelse, reassuransepremie og brandskader for egen regning ca. kr. 160 500,00. Avdelingen har saaledes for 1916 et underskud av ca. 62 000,00 og har ved utgangen av 1916 — efterat endel organisationsutgifter er dekket av bygningsavdelingen — en gjæld paa omkring kr. 93 500,00.

Rikets toldintrader, som for budgetterminen 1915—16 var anslaat til kr. 50 500 000,00, har for samme aar efter fradrag for utbetalt toldgodtgjørelse i henhold til tariffens § 12 utgjort kr. 58 597 306,16.

Brændevinsavgiften var for budgetterminen 1915—16 opført med kr. 5 000 000,00. Avgiften av det i samme termin til eiernes

raadighet utleverte almindelige brændevin med fradrag av avgiftsgodtgjørelse for utført brændevin og brændevin bestemt til teknisk og videnskabelig bruk m. v., har utgjort kr. 6 328 290,49.

Avgiften av ætylætertilvirkningen, som for budgetterminen 1915—16 var anslaat til kr. 60 000,00 har for samme termin utgjort kr. 80 157,00 efter fradrag av avgiftsgodtgjørelse for ætylæter anvendt til teknisk eller videnskabelig bruk.

Ølavgiften, som for budgetterminen 1915—16 var anslaat til kr. 5 000 000,00, har for samme termin utgjort kr. 5 704 121,51.

Avgiften av den indenlandske tobaksdyrking, som for budgetterminen 1915—16 var anslaat til kr. 40 000,00, har for samme termin utgjort kr. 9 333,61.

Tobaksstempelavgiften, som for budgetterminen 1915—16 var anslaat til kr. 2 000 000,00, har for samme termin utgjort kr. 2 760 746,47.

Fyrstikavgiften, som for budgetterminen 1915—16 var anslaat til kr. 1 000 000,00, har for samme termin utgjort kr. 1 526 563,65.

Ved myntindretningen paa Kongsberg er, siden sidste indberetning blev avgit, for statskassens regning utmyntet ialt kr. 1 306 650,00, fordelt med kr. 408 000,00 i 2-kroner, kr. 300 000,00 i 1-kroner, kr. 350 000,00 i 50-ører kr. 92 000,00 i 25-ører, kr. 150 000,00 i 10-ører og kr. 6 650,00 i 5-ører.

Rikets statsgjæld, som ved utgangen av budgetaaret 1914—15 utgjorde kr. 420 919 352,03, er i budgetterminen forøket ved optagelse av statslaanet i Amerika av 1916 med kr. 18 650 000,00, men samtidig formindsket ved avbetalinger med kr. 16 593 911,19. Statsgjælden utgjorde saaledes ved utgangen av budgetterminen 1915—16 kr. 422 975 440,84.

Statsregnskapet, som for budgetterminen 1914—15 blev oppgjort med en slutningsbeholdning av kr. 35 697 000,00, er for ter-

minen 1915—16 avsluttet med en beholdning av kr. 57 096 000,00.

Statskassens aktiver, som ved utgangen av 1915 utgjorde ca. kr. 105 962 800,00, vil antagelig ved utgangen av 1916 beløpe sig til kr. 115 300 000,00. Hertil kommer statens reservefond stort nominelt kr. 40 000 000,00.

I aaret 1916 er av Hypotekbanken ved hovedsættet og laanekontorerne utbetalt pantelaan til samlet beløp kr. 9 404 700,00.

I 1916 er av Hypotekbanken utstedt en serie ihændehaberobligationer 5 pct. rentebærende til et samlet beløp av 30 millioner kroner.

Hærens øvelser har været fremmet overensstemmende med de givne bevilgninger.

Der har været avholdt saavel ordinære som ekstraordinære kurser til en mest mulig forcert utdannelse av utskrevet befall.

Norges Geografiske Opmaaling har forberedt en basismaaling paa Gardermoen. Av karter er utgit: 4 topografiske karter i 1 : 100 000 (Kistrand, Børselv, Junkerdalen og Fron), 2 blade av landgeneralkart i 1 : 250 000 (Hatfjelldalen, Træna), 1 geologisk kart (Dunderlandsdalen), 1 eksercerpladskart i 1 : 50 000 (Tvildemo-Bømoen), 1 sjøkart i 1 : 50 000 (nr. 1). «Efterretninger for sjøfarende» har været utgit i maanedlige hefter.

Arbeidet med nybygning av krigsfartøier har været drevet saa hurtig, som forholdene har gjort det mulig. Overensstemmende med Stortingets beslutninger har der ved marinens administrationsgrener og oplagshavner paagaat arbeider med forskjellige utvidelser for at kunne øke produktionen av krigsmateriel, likesom beholdningene av forraad er øket i den utstrækning, forholdene har tillatt.

Nye fyr er tændt paa Tenholmien i Nordre Helgeland og paa Kojå i Tromsø amt. Ved Filtvedt fyr i Kristianiafjorden er anbragt ny løgt med klipapparat og norske petroleumsglødebrændere, og den tid-

ligere taakeklokke er ombyttet med motordrevet elektrisk sirene. Utenfor Ulvesund ved Kristiansand og paa Midtflu ved Hustadviken er anbragt kombinerte lys- og lyd-bøier. Et stort antal nye fyr lamper er opsat paa forskjellige steder langs kysten. Merker og fæstigheter er anbragt paa mange nye steder særlig i fiskeridistriktene.

I henhold til Stortingets beslutning av 26de juli 1916 er der ved kgl. resolution av 26de august s. a. midlertidig oprettet et provianteringsdepartement.

Til dette departement er henlagt alle saker vedkommende landets forsyning med levnettsmidler og fornødenhetsartikler m. v., som før har henhørt under Landbruksdepartementet, dog undtat saker angaaende landets forsyning med fôr og gjødningsstoffer, der fremdeles henligger under sidstnævnte departement. Den ved krigens begyndelse nedsatte kommission — Statens Provanteringskommission — er ophævet, samtidig som der er oprettet et provianteringsdirektorat, som sorterer under Provanteringsdepartementet, og hvorunder er lagt de fleste av de saker, som hittil har henhørt under Statens Provanteringskommission.

Videre er der nedsat en raadgivende kommission paa 16 medlemmer, som vil ha at avgi uttalelse i viktigere spørsmåal vedrørende landets proviantering.

Endelig er der oprettet et sentralkontor for landets fiskeforsyning i Bergen. Provanteringskommissionen og senere Provanteringsdirektoratet har fortsatt sin virksomhet.

Staten har i 1916 indkjøpt ca. 128 000 ton korn og ca. 40 000 ton sukker. Av poteter har staten fra Danmark indkjøpt 100 000 tønner. I mindre partier er videre kjøpt tilsammen ca. 500 ton flesk fra Statene og under ett er bestilt ca. 6 000 ton kjøtt og flesk fra Argentina. Ved statens medvirking er der fra Island indkjøpt 12 000 tønner saltet sauekjøtt. Av jordnøttaker er indkjøpt ca. 20 000 ton, av mais ca. 49 000 ton og av bomuldsfrømel ca. 29 000 ton.

Provanteringsdirektøren har beregnet, at landets kornbeholdning av indført korn pr. 1ste december 1916 utgjorde vel 100 000 ton, hertil kommer ca. 220 000 ton kontrahert.

Faar man dette korn hjem, skulde landet, naar restkvantumet av den indenlandske avling medregnes, med et normalt forbruk være forsynt, til aarets avling kommer i hus.

Med reducert bruk vil forsyningen antagelig være tilstrækkelig til ut i november 1917.

Almindelige maksimalpriser har i 1916 været indført for saltet agnskjæl, agnsild og lodde, tomme nye sildetønder samt for kaffe og smør.

I henhold til lov av 20de august 1915 om foranstaltninger til at sikre og ordne landets forsyning med livsfornødenheter har der været tilstevnt skjøn for statens overtagelse av Vaksdal mølle, Søndre Bergenhushus amt.

Møllen er imidlertid overtat av staten ved frivillig overenskomst og drives nu for statens regning siden 1ste december 1916.

Blandt foranstaltninger til motarbeidelse av dyrtiden skal særlig bemerkes stats-tilskuddet til omsætning av sammalt mel. Hertil antages at være anvendt som statsbidrag til aarets utgang ca. 9,5 mill. kroner.

Der er truffet bestemmelse om, at halvparten av det saakaldte 2-kroners bidrag skal utdeles, og denne utdeling vil bli iverksat i nærmeste fremtid. Videre bemerkes statens foranstaltninger til omsætning av fisk til indenlandsk forbruk.

Under 26de juli 1916 er der ved lov paabudt, at der i hver kommune skal nedsættes et eller flere provianteringsraad. For disse er der fastsat nærmere forskrifter ved kgl. resolution av 26de august 1916, samtidig som der er git regler for fastsættelse av lokale maksimalpriser.

Disse regler er senere ændret ved de ved kgl. resolution av 8de december 1916 fastsatte forskrifter for prisregulering, som traadte i kraft den 1ste januar 1917, og hvorved der vil bli git adgang til fastsættelse av ens maksimalpriser for større di-

striker, likesom maksimalprisene kan utvides til at omfatte ogsaa til landet indført vare og varer av indført raastof.

Det av Stortinget for budgetterminen 1916--17 bevilgede beløp paa 10 millioner kroner til brændsel til husbruk til nedsat pris er nærmere fordelt ved kgl. resolution av 30te august 1916, og en stor del av beløpet er utbetalt.

Forskjellige utførselsforbud er utfærdiget særlig for at skaffe det indenlandske marked det nødvendige av mat og andre fornødenhetsartikler; i denne forbindelse skal særlig bemerkes kgl. resolution av 18de august 1916 angaaende ordningen av landets fiskeforsyning m. v.

Paa grund av uaar i Nord-Norge i 1916 er der truffet foranstaltninger til tilførsel av høi og kraftfôr til denne landsdel. Staten har i den anledning chartet en del dampskibe, som foruten til denne transport ogsaa anvendes til transport av korn, mel og sukker.

Revisionsdepartementets virksomhet har siden forrige beretning foregaat uforandret og foranlediger ingen særlig meddelelse, naar undtages at nøitralitetsvakten og ekstraordinære forhold forøvrig har sinket arbeidet og sat det noget tilbake.

Git paa Kristiania slot den 9de januar 1917.

Under Vor haand og rikets segl.

Haakon.
(L. S.)

Gunnar Knudsen.

Hesselberg.